

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący)

SSN Romuald Dalewski

SSN Jarosław Sobotka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania G. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Szczecinie

o prawo do wypłaty gwarantowanej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 4 kwietnia 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z dnia 26 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 399/21,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt VI U 185/20) w sprawie G.W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Szczecinie o prawo do wypłaty gwarantowanej zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 13 stycznia 2020 r.

(znak: [...]) w ten sposób, że organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Szczecinie dokona obliczenia i wypłaty na rzecz wnioskodawczynie G. W. jednorazowego świadczenia pieniężnego (wypłaty gwarantowanej o której mowa w art. 25b ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS) po zmarłym emerycie G. W.1.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie, wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2022 r. (sygn. akt III AUa 399/21) oddalił apelację. W ocenie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, przy bezspornym stanie faktycznym sprawy, Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował prawo materialne. W szczególności Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że w sprawie wnioskodawczynie spełniła wszystkie przesłanki, uzasadniające przyznanie prawa do wypłaty gwarantowanej, ponieważ zmarły posiadał subkonto, o którym mowa w art. 40a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz spełnił pozostałe wymogi określone w art. 25b ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291). Zdaniem Sądu odwoławczego wymaga przypomnienia, że w stanie faktycznym sprawy, ubezpieczony decyzją z 13 marca 2017 r., otrzymał prawo do emerytury częściowej od 8 lutego 2017 r. o symbolu ENPC. W podstawie tej emerytury zostały wyliczone środki z otwartego funduszu emerytalnego i środki zapisane na subkoncie z uwzględnieniem ich waloryzacji. Środki zgromadzone w OFE i subkoncie w całości zostały przeniesione na fundusz emerytalny FUS a subkonto zostało zamknięte. Emerytura została przyznana na podstawie art. 26b ustawy o rentach i emeryturach, który to przepis został dodany ustawą z 11 maja 2012 r. (Dz.U. z 2012 r., poz. 637), która weszła w życie 1 stycznia 2013 r. Jak wskazał w uzasadnieniu wyroku Sąd II instancji, w myśl art. 25b ustawy o rentach i emeryturach z FUS, zgodnie z dyspozycją emeryta, prawo do wypłaty gwarantowanej nabywa osoba, do całości albo części wypłaty gwarantowanej, jeżeli śmierć emeryta, pobierającego emeryturę, o którym mowa w ust. 1, nastąpiła w okresie trzech lat od miesiąca, od którego po raz pierwszy wypłacono emeryturę z tytułu osiągnięcia wieku powszechnego. Z treści przepisu wynika zatem wprost, że środki na wypłatę gwarantowaną zostają uruchomione w okresie, gdy emeryt pobierał świadczenie emerytalne, a więc konsumował kapitał zgromadzony w okresie

aktywności zawodowej, co oznacza stan po przeniesieniu środków z OFE i zamknięciu subkonta. Z treści przepisu wynika także, że nie ma powiązania wypłaty gwarantowanej z istnieniem aktywnego OFE i indywidualnego subkonta. Wypłata gwarantowana nie jest bowiem wprost przekazaniem środków zgromadzonych w OFE i na subkoncie zmarłego członka rodziny. Nie ma też żadnych podstaw do interpretacji, że wypłata gwarantowana jest jakąś szczególną formą dziedziczenia środków zgromadzonych na indywidualnym subkoncie w razie śmierci ubezpieczonego przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego (65 lat). Wypłata gwarantowana została wprowadzona właśnie dlatego, że zgon emeryta w okresie do trzech lat od nabycia prawa do emerytury powszechnej skutkuje niewykorzystaniem zgromadzonych przez niego środków w toku całej aktywności zawodowej. Dlatego ustawodawca przewidział tę szczególną formę zwrotu środków, pochodzących z tzw. kapitałowej części składki emerytalnej, zgromadzonych na subkoncie i niewykorzystanych z powodu śmierci ubezpieczonego, i to mimo zamknięcia subkonta i przekazania środków na fundusz emerytalny FUS. Sąd Apelacyjny wskazał też, że organ rentowy nie wyjaśnił, dlaczego uznał, że skoro środki zgromadzone w OFE i subkoncie w całości zostały przeniesione na fundusz emerytalny FUS ubezpieczonego, a subkonto zostało zamknięte, to nie przysługuje wypłata gwarantowana członkowi rodziny zmarłego emeryta. Wniosku takiego nie wywiódł z treści przepisu i nie przedstawił wywodu prawnego. Wymaga przy tym zauważenia, że przedmiotem sprawy jest prawo do wypłaty gwarantowanej, a nie prawo do podziału środków zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym (wg art. 40e ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Na wskazane rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego wywiódł organ rentowy, zaskarżając wyrok Sądu odwoławczego w całości, zarzucając:

- naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 25b ust. 1 w zw. z art. 25b ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. - o emeryturach i rentach z FUS, oraz w zw. z art. 40a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, polegające na błędnej wykładni, niewłaściwym zastosowaniu i uznaniu, że G. W. przysługuje prawo do wypłaty gwarantowanej po śmierci męża G. W.1, podczas gdy G. W. w momencie

przyznania emerytury powszechnej po emeryturze częściowej nie posiadał subkonta w rozumieniu art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009), a zatem nie zostały spełnione przesłanki uzasadniające przyznanie wypłaty gwarantowanej.

W oparciu o wyżej stawiany zarzut, organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a w przypadku stwierdzenia podstaw o uchylenie w całości również zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie i przekazanie sprawy do rozpoznania temu Sądowi, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty ora o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona.

Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Sąd Najwyższy jest więc związany granicami zaskarżenia i granicami podstaw i nie może rozpoznać skargi poza zakres zaskarżenia wskazany przez skarżącego - nie może zaskarżonego wyroku poddać kontroli z punktu widzenia naruszeń innych przepisów niż wskazane w podstawach (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 maja 2018 r., I CSK 455/17, Legalis nr 1834484).

W skardze kasacyjnej strona skarżąca podniosła zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 25b ust. 1 w zw. z art. 25b ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. - o emeryturach i rentach z FUS, oraz w zw. z art. 40a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - polegającego na ich błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu. Ponieważ strona skarżąca nie wskazywała w skardze kasacyjnej na żadne naruszenia przepisów postępowania, które miałyby istotny wpływ na wynik sprawy, zatem dalsze rozważania – w tym ocena zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego – zostaną odniesione do ustalonego przez Sąd Apelacyjny stanu

faktycznego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem sądem trzeciej instancji. Oznacza to, że nie rozpoznaje sprawy, lecz rozpoznaje skargę kasacyjną. Rozważania Sądu Najwyższego ograniczają się w związku z tym do oceny słuszności i skuteczności powołanych w jej podstawach zarzutów (tylko nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji jest brana pod uwagę z urzędu). Pamiętać przy tym należy, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi, stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W przedmiotowej sprawie organ rentowy nie ma racji, nie doszło bowiem do naruszenia wskazywanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego. Jak wynika ze stanu faktycznego ustalonego w niniejszej sprawie ubezpieczony, decyzją z 13 marca 2017 r., otrzymał prawo do emerytury częściowej od 8 lutego 2017 r., o symbolu ENPC. W podstawie tej emerytury zostały wyliczone środki z otwartego funduszu emerytalnego i środki zapisane na subkoncie - z uwzględnieniem ich waloryzacji. Środki zgromadzone w OFE i subkoncie w całości zostały przeniesione na fundusz emerytalny Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a subkonto – w związku z tą czynnością - zostało zamknięte. Emerytura została przyznana na podstawie art. 26b ustawy o rentach i emeryturach, który to przepis został dodany ustawą z 11 maja 2012 r. (Dz.U. z 2012 r., poz. 637) i weszła w życie 1 stycznia 2013 r.

Dlatego też słusznie Sąd II instancji zwrócił uwagę, że w myśl art. 25b ust. 4 ustawy o rentach i emeryturach z FUS, zgodnie z dyspozycją emeryta, prawo do wypłaty gwarantowanej nabywa osoba (do całości albo części wypłaty gwarantowanej), jeżeli śmierć emeryta, pobierającego emeryturę, o którym mowa w ust. 1, nastąpiła w okresie trzech lat od miesiąca, od którego po raz pierwszy wypłacono emeryturę. Z treści tego przepisu wynika więc wprost, że środki na wypłatę gwarantowaną zostają uruchomione w okresie, gdy emeryt pobierał świadczenie emerytalne, a więc konsumował kapitał zgromadzony w okresie aktywności zawodowej - co oznacza stan po przeniesieniu środków z OFE i zamknięciu subkonta. Z treści przepisu wynika także, że nie ma powiązania wypłaty gwarantowanej z istnieniem aktywnego OFE i indywidualnego subkonta. Wypłata gwarantowana nie jest bowiem wprost przekazaniem środków zgromadzonych w

OFE i na subkoncie zmarłego członka rodziny. Zgodzić się także należy, że nie ma żadnych podstaw do interpretacji, że wypłata gwarantowana jest jakąś szczególną formą dziedziczenia środków zgromadzonych na indywidualnym subconcie w razie śmierci ubezpieczonego przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego (65 lat). Wypłata gwarantowana została bowiem wprowadzona właśnie dlatego, że zgon emeryta w okresie do trzech lat od nabycia prawa do emerytury powszechnej, skutkuje niewykorzystaniem zgromadzonych przez niego środków w toku całej aktywności zawodowej. Dlatego ustawodawca przewidział tę szczególną formę zwrotu środków, pochodzących z tzw. kapitałowej części składki emerytalnej, zgromadzonych na subconcie i niewykorzystanych z powodu śmierci ubezpieczonego.

Jednym z elementów, które ustawodawca wymienia jako obligatoryjny do uzyskania prawa do wypłaty gwarantowanej, jest posiadanie subkonta, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 25b ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Środki z OFE i subkonta ubezpieczonego zostały przeniesione do funduszu emerytalnego, co oznacza wprost, że ubezpieczony posiadał subkonto, które zostało zamknięte w momencie przyznania mu prawa do emerytury częściowej. Nieuzasadnione jest przy tym twierdzenie, że posiadanie przez ubezpieczonego subkonta musi mieć miejsce w chwili jego śmierci. Nie wynika to z treści art. 25b ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych, który jasno wskazuje, że ZUS informuje emeryta, który: 1) nabył prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 65 lat albo do dnia poprzedzającego osiągnięcie tego wieku miał ustalone prawo do okresowej emerytury kapitałowej, 2) posiadał subkonto, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, oraz 3) nie pobiera okresowej emerytury kapitałowej – o możliwości wskazania imiennie jednej lub kilku osób fizycznych jako osób uposażonych, na których rzecz ma nastąpić po śmierci emeryta wypłata jednorazowego świadczenia pieniężnego, zwanego dalej „wypłatą gwarantowaną”. Nadto, w art. 25b ust. 5 tej ustawy przewidziano, że osoba uposażona nabywa prawo do całości albo części wypłaty gwarantowanej, jeżeli śmierć emeryta pobierającego emeryturę, o którym mowa w ust. 1, nastąpiła w okresie 3 lat od miesiąca, od którego

po raz pierwszy wypłacono emeryturę. Zostały więc w tym przypadku spełnione wszystkie przesłanki ustawowe do dokonania wypłaty gwarantowanej.

Z tych przyczyn skarga kasacyjna została oddalona - na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

[SOP]

[ms]